

הלכות סוכה

סוכה ישנה, סוכה שלא נעשתה לצל וכו':

• הסוכה צריכה להיות עשויה לצל בלבד:

נחלקו בית שמאי ובית הלל במשנה דסוכה (ט, א) בדין סוכה ישנה, שבית שמאי פוסלין **ובית הלל מתירין**. ושם, שסוכה ישנה, היינו: כל **שעשאה קודם לחג שלשים יום, ולא פירש שהיא לשם חג**. והלכה (שו"ע) ריש סי' תרל"ה) כבית הלל, שאין הסוכה צריכה להיעשות לשם מצוה.

אך גם לבית הלל שהלכה כמותם, ישנה הגבלה מסוימת: בגמרא (ח, ב) מובאת ברייתא לפיה סוכת גנב"ך, והיינו סוכה שעשאה גוים או נשים לעצמם, או שעשאה לבהמות, או שעשאה כותים לעצמם (והיינו שבכל אלה, לא נעשתה הסוכה לשם מצוה), כשרה (וכשיטת בית הלל), אך מובא שם בשם רב חסדא שה"מ: **שעשאה לצל סוכה**.

ובשו"ע אדמו"ר (סי' תרכ"ו ס"א) ביאר ש"כל שאין הסוכה עשויה לצל בלבד, דוגמת ענני כבוד (אלא גם לדירה בקביעות ולא להסתופף בצלה בלבד, או לתשמיש של צניעות כגון לאוצר או שאר תשמיש שצריך לעשותו במקום צנוע, או למחסה ולמסתור מזרם וממטר) אין זו סוכה אלא בית, שהרי הבית הוא מיוחד לכל דברים אלו, והתורה אמרה **סוכה ולא בית**" (מכאן ברור שהפסול: מדין תורה, וכן מפורש בשו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סכ"ח: "... שפסולה מן התורה, שהרי לא הונחה לשם צל").

וכתב עוד אדה"ז (בסי' תרל"א ס"ה), וז"ל: אבל אם היה הסכך מעובה כל כך עד שאין המטר יכול לירד בתוכה, פסולה, לפי שאין נקראת סוכה **אלא אם כן אינה מגינה אלא מן הצל בלבד**, אבל אם מגינה גם מן המטר, אין נקראת סוכה, אלא כמין בית היא זו.

וע' בשו"ת אבני נזר (או"ח סי' תע"ד): ונראה כוונתו (של אדה"ז, בסי' תרכ"ו), שכתב דבעשויה להגין מגשם, פסולה: אפילו מטר יכול לירד בה. דבאין מטר יורד, מבואר בסי' תרל"א [סעי' ה'] דין בפני עצמו, דפסול, שהוא כמין בית.

ומבאר הרבי (לקו"ש ח"ב פרשת אמור שיחה ג' עמ' 142) שבדברי אדה"ז (שבסי' תרכ"ו), שני חידושים: 1. שהתנאי: **בכל סוכה** (ולא רק בסוכת גנב"ך), ו-2. שצריך שתהיה הסוכה עשויה לצל בלבד, בלי תערובת של כוונה אחרת (ושלא כפשט דברי השו"ע, שכתב, בסי' תרל"ה ס"א, וז"ל: סוכה, אע"פ שלא נעשית לשם מצוה, כשרה, והוא שתהיה עשויה לצל – ולא ציין שתהיה עשויה לצל בלבד); כי "לדעת אדה"ז, זהו גדרה של מצות סוכה, שתהיה עשויה לצל בלבד, כמו ענני הכבוד שהקיפם בהם לצל (לשון אדה"ז ריש סי' תרכ"ה)".

ועפ"ז הסביר הרבי (שם) למה ענין היות הסוכה עשויה לצל מובא בתחילת הלכות סוכה בשו"ע אדמו"ר (הן בריש סי' תרכ"ה: הם ענני כבוד שהקיפם בהם לצל לבל יכה בהם שרב ושמש, ולא כלשון השו"ע שלא הזכיר את המילה: "לצל", והן בריש סי' תרכ"ו, וכן"ל, וגם כאן שלא כהשו"ע, שהזכיר את הענין רק בריש סי' תרל"ה!), והוא: כיון שאין זה אחד מתנאי הסוכה, אלא זהו גדרה של סוכה, ד"כל שאינה עשויה לצל בלבד אין זו סוכה".

רב קהילת חב"ד בגיליה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

• גדר נעשתה לצל:

ז"ל אדה"ז (סי' תרל"ו ס"ג): יוצר כלי חרס שיש לו שתי סוכות זו לפנים מזו, ושתייהן עשויות לצל, ועושה קדרותיו בפנימית, ומוכרם בחיצונה, הפנימית אינו יוצא בה ידי סוכה, אף על פי שהיא עשויה לצל; מכל מקום, כיון שהיא דירתו כל השנה, שהוא אוכל וישן בה ועושה בה רוב תשמישו, אין ניכר שהוא דר בה עתה לשם מצוה. אבל החיצונה, יוצא בה ידי סוכה, שהרי אינו דר בה כל השנה. ואפילו הפנימית, אם מגביה את הסכך וחוזר ומניחו לשם סוכה, כשרה, שהרי אפילו תקרת הבית מתכשרת לסיכוך ע"י מעשה זו, כמו שנתבאר בסימן תרל"א:

• כיצד להכשיר סוכה שלא נעשתה לצל בלבד (או שבכלל לא נעשתה לצל):

בשו"ע אדמו"ר (סי' תרכ"ט סכ"ח), איתא: "אבל חבילה (של קש או של עצים) שהעלה אותה ליבשה, וכשהגיע החג, נמלך עליה לסיכוך, שפסולה מן התורה, שהרי לא הונחה שם לשם צל, אין מועיל לה התרת האגד להכשירה, כיון שפסולה לא היה מחמת האגד בלבד, אלא הנחתה שלא לשם הצל גרם לה להפסל מן התורה, לפיכך צריך לעשות מעשה חדש להנחתה, דהיינו שיגביהנו מעט ויחזור ויניחנו לשם צל ...".

ולגבי אופן הגבהת הסכך, איתא בשו"ע (סי' תרכ"ו ס"ו), בהקשר לתעשה ולא מן העשוי: "והוא שיגביה כל אחד לבדו", ויש להסתפק בדברי השו"ע, אם ניתן להגביה הרבה סכך יחד, ובלבד שיגביה את הסכך כולו, או שיש להגביה כל ענף וענף בפני עצמו בדוקא. וכתב הב"ח (סי' תרכ"ט) שהיא מחלוקת ראשונים: לדעת הר"ף, הרמב"ם, הרא"ש, הטור מהרי"ו ורוב הראשונים, ניתן להגביה הרבה סכך יחד, כ"ע ולדעת רש"י והר"ן, יש להגביה כל ענף בפני עצמו. עפ"ז נראה להורות להקל כרוב הראשונים בשעת צורך.

• גם סוכה שנעשתה לצל בלבד צריך לחדש בה דבר אם נעשתה "קודם ל' יום שלפני החג", שלא לשם החג; ואם דין זה לעיכובא:

כך מובא ברא"ש (פ"א דסוכה סי' י"ג), בשם הירושלמי, וכך מפורש בשו"ע ובשו"ע אדמו"ר (ריש סי' תרל"ו), וז"ל אדה"ז (סי' תרל"ו ס"א): "סוכה ישנה שעשאה קודם שלשים יום שלפני החג, כשרה, ובלבד שיחדש בה לשם החג, ואם עשאה לשם חג אפילו מתחלת השנה, אין צריך לחדש בה דבר". ולגבי מהות החידוש, "צריך שיהא בגוף הסכך, דהיינו שיניח סכך חדש לשם החג, ואפילו אין בסכך המחודש אלא טפח על טפח מרובע, די בכך. ואם אורך החידוש הוא הולך על פני כל אורך או לרוחב הסוכה, אפילו אין ברחבו אלא כל שהוא, די בכך. וכל זה בסכך, אבל בדפנות, אפילו עשאו מתחלת השנה בבירור שלא לשם החג, אינו צריך לחדש בהם דבר" (לשון שו"ע אדמו"ר שם ס"ב).

לדעת הלבוש (ריש סי' תרל"ו), טעם החידוש הוא כדי לחבב את המצוה, אך לפי דברי אדה"ז בהמשך (ס"ג, ועי' לקו"ש חי"ט, חג הסוכות שיחה ב', הערה 39), י"ל דדין החידוש הוא כדי שיהיה היכר שהוא דר עכשיו בסוכה לשם החג (ולבעל המ"ב ס"ק ד', טעם אחר בענין).

נחלקו עוד רבותינו בהאם דין חידוש זה לעיכובא (דעת מחזור ויטרי, בעל העיטור, הב"י) או לא (דעת הר"ן, הריטב"א, רבינו ירוחם, השיבולי הלקט, המאירי, המ"א, המ"ב) [ולהעיר שלדעת הר"ף והרמב"ם שלא הזכירו כלל דין חידוש, כתבו האחרונים (שו"ת הרדב"ז, השפת אמת ועוד) שהבינו שירושלמי זה חולק על הבבלי ופסקו כמו בבלי, שאין כלל דין חידוש אפילו לא לכתחילה].

בדעת אדה"ז, מחדש הרבי (לקו"ש חי"ט, חג הסוכות שיחה ב', הערה 39) **שדין זה לעיכובא** (ולא כפי שדייק בספר רשימות יד על שו"ע אדמו"ר, לרה"ח הרב ישעיה דוד מלכיאלי; ואמר לי ידידי הרה"ג הרב מיכאל שלמה שיח' אבישד, שדיק הרבי אולי מכך שאדה"ז התעלם לחלוטין מדברי הט"ז והמ"א שסוברים שאין דין זה לעיכובא). ונ"מ ביום טוב לגבי ישיבה בכזו סוכה, וכן לגבי ברכה.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

• דין סוכה שנעשתה לשם החג בשנה שעברה:

פשוט שיש לחלק בין אם השתמש בסוכה במהלך השנה או לא:

- **אם לא השתמש בסוכה במהלך השנה (או שהשתמש בה לצל בלבד):**
לאחר ונעשתה הסוכה לפני סוכות שעבר לשם החג, אין לכאורה אפילו לחדש בה דבר, כי הרי דין חידוש דבר הוא בסוכה שנעשתה לפני יותר מל' יום **שלא לשם החג**, כנ"ל. וכך מפורש בערוך השלחן, ושלם כדעת החיי אדם והמ"ב (סי' תרל"ו ס"ז) בשם החיי אדם, המצריכים חידוש דבר. אך **אם אפשר**, ודאי רצוי לכתחילה לחוש לשיטת המ"ב, ולחדש סכך **טפה על טפה** בסוכה זו.
- **אם השתמש בסוכה במהלך השנה לצרכים שונים (חוץ מצל):**
אם נשתמש במהלך השנה בסוכה שלא לצל, בזה כתבו הרבה אחרונים (בני נזר, הביכורי יעקב, המ"ב סי' תרל"ו סק"ח) שיש **להגביה את כל הסכך** כדי להכשיר את הסוכה. וז"ל המ"ב (שם) בשם הבכורי יעקב: "בסוכה שעשאה לשם החג, ואחר כך היה דר בה כל השנה, כשיגיע חג הסוכות, צריך להגביה הסכך ולחזור ולהניחה לשם סוכה". אך פשוט שבה"ת שבצורה מזדמנת מניח בסוכה אופניים וכד', אין בזה משום שנוי יעוד הסוכה. ואגב, יש להעיר שעל אף שגם הסוכה נעשתה הרי לגור בה ולישון בה במשך ז' ימי החג; אם לא נעשתה לחג, כל יעוד שאינו לצל, בעת בניית הסוכה (או בשימושה בפועל לאחר מכן, פרט לשימוש אקראי כנ"ל), גורע, ופוסל אותה.

• דין פרגולה:

- בפרגולה שקבועה כל השנה, החששות הם:
1. שלא נעשה רק לצל, שאז צריך להגביה את הסכך.
 2. אפילו אם נעשה תחילה רק לצל, שהשתמשו בה במשך השנה שלא לצל, שאז צריך ג"כ להגביה את הסכך.
 3. אפילו אם נעשה רק לצל ולא השתמשו בה במשך השנה שלא לצל, יש לכתחילה לחוש לדעה שיש לחדש בה דבר.
 4. לוודא שאין עוברים על גזירת תקרה.
 5. המ"א (בסי' תרכ"ז ס"ק ב') חושש (בשם האגודה, שכתבוהו בשם התוספות בסוכה ב, ב ד"ה כי) לסכך שמחובר במסמרים, שהוא כדירת קבע. אך על אף שראוי לחשוש לדעה זו, מעיקר הדין, ההלכה כדברי התרומת הדשן, שהביאם הב"י (בסי' תרכ"ו) שסכך תלוש ולבסוף חיברו, כשר. וכ"פ בשו"ע אדמו"ר (סי' תרכ"ו סי"ב). וכ"פ בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' צ"ג).
 6. לוודא שאם יהיה בקביעות, בפרגולה, בטון, או קרשים רחבים מד' טפחים (האסורים לסיכוך), אזי שהמרחק בין חלקים אלו יהיה גדול מן הרוחב שלהם, ע"מ שיהיה צל הסכך מרובה מצלתם.

• לבוד לחומרא:

כותב אדמו"ר הזקן (סי' תרכ"ד): ... אם מסכך על גבי העצים או הקורות (הפסולים לסיכוך – ע"ש סי' ג), אף על פי שהן סמוכין זה לזה בפחות משלשה טפחים, הרי זו כשרה, ואין אומרים כאן לבוד שיצטרפו כל העצים ויהיו נחשבים כעץ אחד רחב מסכך הפסול יותר מארבעה טפחים, שהוא פוסל את הסוכה, כמו שיתבאר בסימן תרל"ב, שכיון שסכך כשר מונח בין עץ לחבירו, הוא מפסיק ביניהם שלא יצטרפו, ואין אומרים לבוד אלא אם כן אין שום דבר מפסיק ביניהם, עכ"ל.

למדנו מדברי אדמו"ר הזקן שכן אומרים לבוד להחמיר בסכך פסול כאשר מצטרפים שני תנאים: 1. הקורות הפסולות מצטרפות יחד לעובי של ד' טפחים, ו-2. לא סככו ביניהם בסכך כשר.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

יוצא ש-1. אין לחשוש כשמניחים את הסכך הכשר על הקורות, או על מעמיד שעל הקורות (פשוט שכ"ז בתנאי שהסוכה צלחה מרובה מחמתה מצד הסכך הכשר לבדו), ו-2. וכן אין לחשוש, לשיטת אדמו"ר הזקן, לסוכה שתחת חבלי כביסה, כי הרי בהצטרפותם, לא יגיעו לרוחב ד' טפחים.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

מידות הסוכה:

- סוכה שהיא גבוהה (כך איתא בשו"ע, ולא "גבוהה") למעלה מכ' אמה (9.40 מטר – שיעורי תורה לגרא"ח נאה עמ' רע"ה) פסולה (שו"ע סי' תרל"ג סע' א'. להעיר כי סי' תרל"ג, כמו סוף סי' תרכ"ט, סי' תר"ל, סוף סי' תרל"א וכל הסימנים מסי' תרל"ב עד סי' תרל"ה כולל, חסרים בשו"ע אדמו"ר), משום דסוכה, דירת עראי בעינן, ועד כ' שיערו חכמים שאין צריך ליתן לה כ"כ על חיזוק המחיצות ודיו במחיצות קנים, וביותר מכאן צריך לעשות הכתלים חזקים כעין בית, שלא יפלו מרוב גובהן (מ"ב ס"ק
- סוכה שאינה גבוהה (ע' לעיל) י' טפחים (81 2/3 סנטימטר – שיעורי תורה שם) פסולה (שו"ע שם סע' ח').
- סוכה שאין בה ז' על ז' (שהם 57.2 סנטימטר – שיעורי תורה שם) פסולה (דזהו השיעור המחזיק ראשו ורובו של אדם, ושלחן טפח; עיין באחרונים שהסכימו דבין באורך בין ברוחב, לא יחסר משבעה טפחים, וע"כ אם בצד אחד פחות משבעה טפחים ובצד השני ארוך הרבה יותר, לא מהני לזה – מ"ב סי' תרל"ד ס"ק א'), ולענין גודל אין לה שיעור למעלה (שו"ע סי' תרל"ד סע' א').
- אם היא עגולה, צריך שיהא בה כדי לרבע ז' על ז' (שו"ע שם סע' ב').
- הערה בענין מידת הטפח לגובה הדפנות והמידה ללבד:
 כותב הגרא"ח נאה בשיעורי תורה, סי' ג' סע' כ"ה: " ... וכן במקום שהשיעור בטפחים, חושבין טפח שוחק (שוחק – ב"ש" שמאלית – ש.ס.) לחומרא וטפח עצב לחומרא, כגון שיעור סוכה שהוא ז"ט על ז"ט, חושבין בטפחים שוחקות, ופחות מג' טפחים דאמרינן לבד, חושבין בטפחים עצבות, וכן על זה הדרך ... " (ע' בכ"ז ערובין ג, ב – למטה, ושם ברש"י ד"ה הללו שוחקות).
 והרי לפני כן כותב הגרא"ח נאה: " והאמה 48 סנטימטר, ובמקום חומרא שמשערין באמה שוחקת, חושבין האמה 49 ס"מ, וראוי להחמיר לחשוב האמה הדחוקה 47 ס"מ במקום שהוא חומרא ... ".
 האמה היא הרי 6 טפחים, יוצא כי:
 - לחומרא בגובה הסוכה, שהוא י' טפחים, בעינן: 10X(49:6) - 81.7 ס"מ
 - לחומרא לגבי לבד, בעינן פחות מג' טפחים "עצבות", והיינו פחות חצי אמה דחוקה - ויוצא ע"פ הנ"ל שהשיעור: פחות מ- 23.5 ס"מ
 וע"ע בזה בספר מקראי קודש לרב הררי – הלכות סוכות, נספח י"ז עמ' תתקל"ג.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

צורת הדפנות:

ישנן בשו"ע סי' תר"ל שני סוגי סוכות, סוכה בצורת ג"מ וסוכה בצורת מבוי מפולש – להלן עיקרי הדברים (בלבד):

• סוכה בצורת ג"מ (כמו ר' שלנו):

- כותב השו"ע בסע' ב': דפנות הסוכה, אם היו שתיים זו אצל זו כמין ג"מ, עושה דופן שיש ברחבו יותר על טפח, ומעמידו בפחות מג' לאחד מהדפנות.
- להשלמת הסוכה, כותב עוד השו"ע שם שיש לעשות צורת הפתח מהקרח שרחבו טפח לצד הכותל שבצד השני. וכך משלימים את הז' טפחים של הדופן השלישית. וע' מ"ב שראוי שרוחב צורת הפתח תהיה של ד"ט לפחות.

• סוכה בצורת מבוי מפולש:

- כותב השו"ע בסע' ג': היו לה שני דפנות זו כנגד זו, וביניהם מפולש, עושה דופן שיש ברחבו ד"ט ומשהו, ומעמידו בפחות מג' סמוך לאחד משתי הדפנות וכשרה.
- בזה מביא השו"ע מחלוקת אם צריך או לא צורת הפתח, וכתבו האחרונים שלכתחילה גם בזה יעשה צורת הפתח, לצד השני, כמו שלגבי סוכה בצורת ר'.

הערה: יש להזהר שלא תהיה בסוכה פירצה של יותר מי' אמות, אפילו אם מעליה צורת הפתח – ע' שו"ע סי' תר"ל סע' ה'.

• סוכה בעלת ד' דפנות:

- איתא ברמ"א (סי' תר"ל ס"ה): ונהגו עכשיו לעשות מחיצות שלימות, כי אין הכל בקיאות בדין מחיצות (כל בו), ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף אז לעשות ג' מחיצות שלימות מד' שאינן שלימות (מהרי"ל).

- וכתב על זה המ"ב (סקכ"ח): לעשות מחיצות שלמות: ר"ל שלא ע"י עצות של לבוד וצוה"פ. ובהלכות של ר' יצחק גיאות ראיתי שכתב ג"כ דלמצוה מן המובחר, בעינן שיהיה ג' דפנות הסוכות מכל רוחותיה, ולא יהא מקום פתוח, אלא מקום הפתח בלבד, עכ"ל המ"ב.

נעיר שיש להסתפק אם ישנן כאן ב' דעות במ"ב, ושלדעה הראשונה, מחיצות גבוהות י' טפחים מספיקות, כ"ע ולדעה השנייה (של הר"י גיאות), המנהג לעשות דפנות שלמות ללא עצת גוד אסיק וכו'; או שמא גם לדעה הראשונה, הכוונה כפי שכתב הר"י גיאות בצורה מפורשת.

- ועי' במהרי"ל (הלכות סוכה, ג, ב – גא, א), שמעבר למה שכתב ד"יותר טוב שיעשה אדם ג' מחיצות שלימות לסוכה, ממה שיעשה ד' מחיצות רעועות, כשאין לו דפין כל צורכו" (מעין המובא בשמו ברמ"א), כתב עוד: "ונוהגים לעשות ד' מחיצות כתיקונה, ואף אם די בשתיים וטפח".

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

ויוצא שלמהרי"ל, ב' ענינים: 1. לעשות דפנות שלמות, כי אין אנו בקיאים (וזה מה שמובא ברמ"א), 2. לעשות ד' מחיצות.

- **ובספר המנהגים חב"ד עמ' 65**, איתא: בבנין הסוכה, **מנהגנו לעשות ד' דפנות**. ובהערה *1): שו"ע או"ח סי' תר"ל סעי' ה בהגה. (שיחת יום ב' דחה"ס תשט"ז).

יש להעיר כי ספר המנהגים מזכיר מחד את מנהג ד' המחיצות, ולאידך מפנה לרמ"א המזכיר את ענין המחיצות השלמות. ועפ"ז נראה כי דעת ספר המנהגים שנעשה (1) ד' מחיצות (2) שלמות. אך עדיין צריך עיון אם הכוונה בשלמות כדעה הראשונה המובאת ברמ"ב (היינו ללא לבוד כו'), או כדעה השניה, היינו המגיעות עד הסכך.

וידידי הרה"ג הרב מיכאל שיחי' אבישיד העיר לי כי יש להוכיח מדברי אדה"ז (שו"ע אדמו"ר סי' תרל"ט ס"י) שהמנהג לעשות לסוכה ד' **דפנות שלמות עד למעלה כדעת הר"י גיאות**, וז"ל אדמו"ר הזקן שם:

הנושא בתולה שנים או שלשה ימים קודם החג, בענין שנמשכו שבעת ימי המשתה שלו בתוך החג (דאלו בחג עצמו, אין נושאים נשים, כמו שנתבאר בסימן תקמ"ו), בימים הראשונים שהיו נוהגים שכל שבעת ימי המשתה היו מתייחדים החתן והכלה בחדר מיוחד, ואין שום אדם נכנס אצלם, רק בעת שרוצים לשמח אותן ולאכול ולשתות עמהם, וזה החדר נקרא חופה; הרי החתן והשושבינין וכל בני החופה, דהיינו אותם אנשים שאוכלים עם החתן, פטורים מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה, ומותרים לאכול ולשתות ולשמוח חוץ לסוכה, דהיינו בחדר הנקרא חופה, לפי שאי אפשר לשמוח כראוי בתוך הסוכה, שאין עיקר השמחה אלא בחופה, שהוא עיקר ישיבת החתן וכלה, דהיינו מקום שהם מתייחדים שם, ואי אפשר לעשות עיקר ישיבת החתן וכלה בתוך הסוכה, לפי שכל סוכה אין לה רק שלשה דפנות, ופרוצה ברוח רביעית, **ובוש שם החתן לשחק עם כלתו. ולכן עכשיו שנהגין לעשות ארבע מחיצות לסוכה, אף החתן חייב בסוכה, עכ"ל אדה"ז.**

אך לענ"ד, ראייה זו אינה מוחלטת, כי הרי, על אף שפשוט כי מדובר כאן בסוכה הסגורה לחלוטין, עדיין ניתן לומר שדגש המנהג (המובא במהרי"ל ובספר המנהגים) הוא על זה שיהיו ד' דפנות ולא רק שלוש עם לבוד וצורת הפתח (והיינו בצורת גא"ס או כמבוי מפולש), ולא שיצטרכו המחיצות להגיע עד למעלה, אלא שבפשטות נהגו (בגלל הקור וכד') שיהיו ג' המחיצות מגיעות עד למעלה, גם לולא הקפדה כלשהי.

ומצאנו בפוסקים כמה טעמים למנהג לעשות מחיצות שלמות:

1. בתוספות ראש השנה (כח, ב סוד"ה ומנא תימרא) איתא: "דכל שכן כשעושה ד' מחיצות, טפי עדיף, **דהוי תשובו כעין תדורו**".
 2. בהגהת סמ"ק (מצוה צג) לרבינו פרץ ובמהרי"ל (עי' לעיל) מובא הענין **שלא כולם בקיאים**.
 3. אצל כמה אחרונים (ח"ס ועוד) מובא שיש בזה **נוי סוכה** (עי' בין השאר ילקוט יוסף הלכות סוכה עמ' שס"ב).
- ויתכן שיש נ"מ בין הטעמים, ועוד חזון למועד בע"ה.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

הדפנות:

• דפנות מכל דבר פרט לסדינים/יריעות

- כל הדברים כשרים לדפנות, ואפי' חמתה מרובה מצלתה מחמת הדפנות, כשרה (שו"ע סי' תר"ל סע' א').
- אין נכון לעשות כל המחיצות **מיריעות** של פשתן בלא קנים, אע"פ שקשרן בטוב, זמנין דמינתקי לאו אדעתיה, והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה (שם סע' י').
- וע' בחזון עובדיה – סוכות (עמ' ב') שמחמיר ואוסר (אפילו בדיעבד) גם אם אין היריעות מתנדנדות כלל, וכתב שברכתו אז ברכה לבטלה, כ"ע ובפסקי תשובות (עמ' של"ט) כתב כי אין הפסול אמור אלא כשמתנדנדת (היריעה) באופן שנפסל לפי ההלכה, דהיינו שמתרחקת מהסכך ביותר משלשה טפחים ... או שנעה ונדה במרכזה אנה ואנה בטווח של יותר משלשה טפחים לכל צד ... ואז הסוכה פסולה אפילו בשעה שהמחיצה נחה ואינה מתנועעת; ובדומה פסק הג"י פרקש שליט"א.
- בדיעבד:** כתבנו לעיל שלדעת החזון עובדיה הדבר מעכב גם בדיעבד, אך לעו"ז ע' בערוך השלחן (סע' ל"ב) שכתב שבדיעבד אם קשרן, כשרות, ובדומה כתב בפסקי תשובות (עמ' של"ח) בשם כמה פוסקים, ע"פ לשון השו"ע: "אין נכל".

• פחות מג"ט מהקרקע

- היו הדפנות גבוהות מן הארץ ג"ט, פסולה (שו"ע סי' תר"ל סוף סע' ט' – והטעם: דכל מחיצה שהגדיים יכולות לבקוע תחתיו, אינה חשובה מחיצה כלל – מ"ב ס"ק מ"ה).

• דין לבד בדופן

- במ"א (בפתיחה לסי' תר"ל) מבואר שמותר לעשות דפנות הסוכה בקנים שמעמידם פחות פחות מג"ט רחוק זה מזה [דין "לבד" נלמד במסכת סוכה ה: - ו:; והוא "הלכה למשה מסיני"], והוא בעושה כן ד' דפנות, דהיינו קנים כזה מארבעה רוחות, אבל כשאין רוצה לעשות רק ג' דפנות, בעינן שתי מחיצות שסמוכות זה לזה ושלמות, והשלישית בטפח (והיינו תיאור סוכת בצור "גם", ע"ז קאי בשו"ע שם) (מ"ב סי' תר"ל ס"ק ז', ע"פ דברי המ"א שם. וע"ע במ"א שם בש המהרש"א דס"ל שאינו מועיל לבד לענין מחיצת ערב (חבלים) אפילו בד' דפנות, אלא בשתי (קנים זקופים), אך המ"א חולק שם על המהרש"א, וכ"פ המ"ב). עוד יוצא מדברי המ"א שם שאבל אם עושה דפנות של שתי וערב יחד, די בג' דפנות, או לחילופין אם מוסיף על השתי או על הערב, יריעות.
- אך יש לציין שהכף החיים (סי' תר"ל ס"ק י"ח) הביא את דברי המ"א, אך הוסיף: אמנם מדברי ב"י ולבוש סע' ח', מפורש יוצא דגם בסוכה שאין לה אלא ג' דפנות וכולם הם מקנים בפחות מג' בין קנה לקנה, כשירה יעו"ש. וכן בחזון עובדיה (עמ' ו'), מכשיר לכתחילה סוכה בעלת ג' דפנות עשויות ערב לבד או שתי לבד, ע"י לבד, ולא כדעת המ"א; וכ"פ בשו"ת תפילה למשה (ח"ב סי' ל"ז).

רב קהילת חב"ד בגיליה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

• **גוד אסיק מחיצתא (=משוך והעלה את המחיצה) ולבוד מן הצד**

- היו דפנותיה גבוהים ז' ומשהו והעמידם בפחות מג' סמוך לארץ, **כשרה, אפילו הגג גבוה הרבה** (דאמרין: גוד אסיק מחיצתא, והוי כאלו המחיצות מגיעות לסכך – מ"ב ס"ק מ"ג), ובלבד שיהא **מכוון כנגדן**; ואפילו אינו מכוון ממש, רק שהוא בתוך ג' (דאמרין לבוד מן הצד, אבל אם היה ג"ט, פסולה, דאפילו אם היו המחיצות מגיעות ממש לסכך, קי"ל דאם הם מרוחקים מן הסכך ג"ט, פסול, וכ"ש בזה – מ"ב ס"ק מ"ד) כנגדן, **כשרה** (שו"ע סי' תר"ל סע' ט').
וע"ע בהמשך דין דופן עקומה.

• **תעשה ולא מן העשוי**

- ואין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות [הגמרא בסוכה יא: לומדת דין זה מהנאמר בתורה, בסוף פרשת ראה (דברים טז, יג): "חג הסוכות תעשה לך שבועת ימים באֶסְפֹּךְ מִגֶּרְךָ וּמִיִּקְרְךָ" - תעשה, ולא מן העשוי], ואם עשה **טפח סמוך לסכך** (באורך כל הסוכה ... דכל שיש מחיצה טפח מקרי אהל ושם סוכה על הסכך – מ"ב ס"ק י"א ע"פ ט"ז), מותר לסכך קודם שיעשה שאר דפנות (רמ"א סי' תרל"ה סע' א', ע"פ הגהות מיימוניות פ"ה דהלכות סוכה). ונראה דהך "סמוך", היינו דוקא בתוך ג' טפחים הסמוכים לגג הסוכה, שאותו טפח הוא כעין מסגרת סביב לסכך ומתייחס אליו, אבל למטה מג', לאו כלום הוא, דאין לזה חיבור עם הסכך שלמעלה (הגרש"ז אויערבאך זצ"ל, מובא בהליכות שלמה מועדים ח"ב עמ' קל"ו).

- ע"פ דברי הרמ"א הנ"ל, יוצא כי בד"כ לא תהיה בפרגולה בעיה של "תעשה ולא מן העשוי" כי גובה המסגרת של הפרגולה הצמודה לסכך הוא בד"כ מעל טפח.

- דעת הפמ"ג במשבצות זהב (סוף סי' תרל"ה) שדי בדופן אחד לפני עשיית הסכך. אך ע' בספר הסוכה (מהדורה מחודשת דשנת תשע"ח ח"א עמ' קלח-ט) שדברי הפמ"ג אלו: לדעת הט"ז בלבד, אך מוכרח שאין זו דעת הפמ"ג.

- אם מכשיר סוכתו ע"י דופן עקומה (ע' להלן, פסקה סכך – דופן עקומה), יניח מתחילה את הסכך הפסול שישמש בתורת דופן עקומה, קודם שיניח את הסכך הכשר, שאם יניח קודם את הסכך הכשר ואח"כ הסכך הפסול, הוי כעושה הסכך לפני הדפנות (פסקי תשובות עמ' שנ"ד בשם שו"ת מי נח סי' י"ח – ולכאורה פשוט).

- לגבי הכשרת סוכה פסולה מדין **תעשה ולא מן העשוי**, ע' (בשו"ע סי' תרכ"ו סע' ב' וכן ע') בשו"ע אדמו"ר (סי' תרכ"ט סע' כ"ח), שכתב: " צריך ... שיגביהנו מעט ויחזור ויניחנו ". וע' בפסקי תשובות (ח"ו עמ' שי"א) וכן בספר "הסוכה" (במילואים עמ' של"ז) וכן בילקוט יוסף מועדים - הלכות סוכה (עמ' קנ"ג-ד) שכתבו, על פי זה, שיצטרך להגביה את **כל הסכך מעט מעט**, הגבהה מועטת, ואין צורך בהגבהה ג"ט. ואמר לי הגאון הרב מרדכי שמואל ז"ל אשכנזי מרא דאתרא דכפר חב"ד שיגביה את כל הסכך מעט מעט **טפח אחד** (וע' בילקוט יוסף שם שכך דעת הרה"ג הסטייפלר ז"ל והרה"ג יוסף שלום אלישיב ז"ל).

אך ע' בפסקי תשובות (שם) ובילקוט יוסף (שם), שהוסיפו בשם פוסקים רבים, שע"פ דיוק בשו"ע סי' תרכ"ו (שם) שכתב: " ... שיגביה **כל אחד לבדו** ... ", הרי שיצטרך להרים כל ענף לבדו בבת אחת, ולא יהיה די בהרמת ענף בפעמיים. וצריך עוד עיון בזה.

- לגבי **בתים בהם ישנו פתח בתקרה**, יוכל לעשות את סוכתו (הדפנות ואחר כך הסכך) ורק לאחר מכן **להסיר** את דלת הפתח, כי " לא מקרי תעשה ולא מן העשוי, הואיל ואין הפסול בסכך עצמו " (רמ"א סי' תרכ"ו סע' ב') " שהרי היא מסוככת כהלכתה בסכך כשר המונח על גבי דפנותיה " (שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ו סע' י"ז). אך כל זה, רק אם **מסיר לגמרי**

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

את הדלת אחר עשיית סוכתו, " אבל אם לא עשה מעשה הכשר בדבר הפוסלה, כגון שלא הסיר את הגג לגמרי ממקום קביעתו, אלא עשה אותו כעין דלת לפתוח ולסגור בעת הגשם, כיון שלא הסירו משם לגמרי, אין זה מעשה גמור, ולפיכך אינו מועיל ... " (שו"ע אדמו"ר שם סע' י"ח. וע' שם בסע' י"ט שהוסיף אדמו"ר הזקן: " אבל אם בשעה שסיככה היתה הדלת פתוחה כהלכתה ולא היתה מאהלת על הסוכה, אף על פי שאחר כך סגרה ונפסלה הסוכה בשעה שהדלת סגורה, מכל מקום כשהוא פותח את הדלת, הסוכה חוזרת להכשירה, כיון שתחלת עשייתה היתה בכשרות בשעה שהדלת היתה פתוחה " – ופשוט ע"פ מה שכתבנו לעיל).

- יש להעיר אגב שאפילו אם רק התחיל לסכך ונזכר שיש להתחיל בדפנות, יצטרך להרים את **כל** הסכך אחר עשיית הדפנות. וז"ל שו"ת שבט הלוי (ח"ד או"ח סי' נ"ז): " כל הנחת הסכך מתחלה ועד סוף הוא בגדר תעשה של תורה ... ממילא פשוט דאם עשה ו' טפחים בפסול דתעשה ולא מן העשוי, גם אם סיים בטפח השביעי בהכשר, צריך לנענע את כולם, להוציאם מפסול דתעשה ולא מן העשוי " (ודחה שם את דעת שו"ת אבני נזר שכתב אחרת).

- לגבי הדין **בדיעבד**, כתב ה"מ (ס"ק י'): ובדיעבד, אם עשה קודם, הב"ח מכשיר, והרבה אחרונים חולקין עליו, ודעתם דאף **בדיעבד פסול**. בחזון עובדיה (עמ' לח – לט), פסק שבדיעבד הסוכה כשרה, ומברכים בה, והביא שכ"פ **הברכי יוסף** (ס"ק ב') ועוד אחרונים. במועד לכל חי לגר"ח פלאג' (סי' כ"א סע' י"ב), כתב: לכתחילה לא יעשה הסכך קודם שיעשה הדפנות, ובדיעבד כשר, והחק יעקב מחמיר בזה, עכ"ל.

יש לציין **שדעת ה"מ**, שכתב (בסי' תרלה ס"ק ד'): "ואין לעשות, ובדיעבד כשר **[ב"ח]**, ולבוש פוסל", כדעת המתירים (ע"פ הכלל שהביא אדה"ז בקונטרס אחרון סי' תמב סק"א, שכשמסכים המ"א עם איזה פוסק שמביא, כותב את דעתו בסתם, ואחר כך רושם בשני חצאי לבנה "מבן מי יצאו הדברים"). **והצמח צדק בחידושים על הש"ס** (ח"ב, רט, ג) **מצדד כדעת המתירים בדיעבד**.

- **אם נפלו הדפנות** אחר שנעשתה הסוכה בכשרות, **בזה** כתב **הכלל** (ס"ק י"ח) דנראה **דלכו"ע** מותר לעשות הדופן אח"כ וא"צ להסיר הסכך, כיון דמתחילה נעשה כהלכתו, וכ"פ בחזון עובדיה (עמ' מ'). אך בשולחן רב פעלים (ח"א סי' ל"ד) ובמקראי קודש (סוכות ח"א עמ' מ"ד) סייגו להתיר רק **אם נפלו הדפנות בתוך שבעת ימי הסוכה**, שכבר החל קדושת המצוה ושייך לומר ע"ז נעשה בכשרות, אך לא אם נפלו לפני החג (אך פשוט שלפוסקים המכשירים בדיעבד ב"תעשה ולא מן העשוי", יהיה כשר בכל מקרה בנ"ד).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

הסכך:

• ג' תנאים

- דבר שמסככין בו צריך שיהיה צומח מן הארץ ותלוש ואינו מקבל טומאה (שו"ע סי' תרכ"ט סע' א'. וע' בגמ' סוכה יא: שלמ"ד (רבי אליעזר) שהסוכות היו ענני כבוד, הסוכה כמו עננים, שגדלים מן הקרקע ("ואד יעלה מן הארץ") ואינם מקבלים טומאה; ולמ"ד (רבי עקיבא) שסוכות ממש עשו, היינו דכתיב: חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך, מגרנך: ולא גרן עצמו אלא פסולת כו' – היינו דלא מקבל טומאה – וע' שו"ע ריש סימן תרכ"ט שהביא טעם זה).
- וכן דבר שמקבל טומאה כגון שפודין וארוכות המטה וכל הכלים, אין מסככין בהם, ואפילו אם נשברו שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה (שו"ע שם סע' ב'. על אלה כתב בשו"ע אדמו"ר סע' ב' שגזרו חכמים עליהם שלא לסכך בהן לעולם, ואם עבר וסיכך, סוכתו פסולה כמו המסכך בסכך שהוא פסול מן התורה).

• פשתן

- סיככה בפשתן כשלא נידק (= במכתשת – ע' שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' ה') ולא ניפץ, כשרה, דעץ בעלמא הוא, אבל אם נידק וניפץ, פסולה (שו"ע סי' תרכ"ט סע' ד' – והפסול: מדברי סופרים – שנשתנית צורתו וכאילו אינן מגידולי קרקע – שו"ע אדמו"ר שם. וע' ש' שאוסר אפילו בנידק (נידק לבד)).
- בחבלים של פשתן, פסולה, של גמי ושל סיב: כשרה (שו"ע סי' תרכ"ט סע' ה' – וגם כאן הסיבה כנ"ל).
- נ"מ מהנ"ל היום, לגבי מחצלות מפלפונים או קנים המחזברים בחוט פשתן – ע' להלן.

• אוכלים וידות האוכלים

- ... כל דבר שראוי לקבל טומאה, אע"פ שהוא צומח מן הארץ, כגון כל מיני אוכלין, אע"פ שלא הושרו ... אין מסככין בהן ... (שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' א').
- כל ידות האוכלין, כגון קשין של שבליים וזמורות של ענבים ומכבדות של תמרים מקבלין טומאה בשעה שהן מחוברין להאוכל, שנאמר: טמא הוא לכם, ודרשו חכמים: לכם – לכל דבר שהוא צורך לכם באוכל הזה, דהיינו ידות, הוא מקבל טומאה כאוכל עצמו... (שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' ט"ו – וע' שם מספר הטפחים הנחשב ליד, לפי סוג האוכל).

• גזירת נסרים ברוחב ד"ט

- וכן אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד' (לפי שרוב תקרת הבית עשויות מהן ויש לחוש שמא ישב תחת תקרת ביתו ויאמר: מה לי לסכך בנסרים אלו מה לי לישב תחת תקרת ביתי, אף היא מנסרים עשויה – שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' כ"ט. ומיהו לא גזרו זאת אלא בנסרים לפי שהם משופים וחלקים וכשהם רחבים דומים לתקרת הבית, אבל בענפי אילן, אף אלו הרחבים יותר מד' טפחים כגון ענפי דקל מסוימים שעליו נפתחים לרוחב של חצי מטר ויותר, וענפי עץ הבננות שעליו רחבים מאד, אין איסור לסכך בהם – פסקי תשובות עמ' ש"ל ע"פ שו"ת שבט הקהתי ח"ד סי' קס"ז) אפילו הפכך על צדן שאין בהם ד', ואם אין ברחבן ד', כשרים אפילו הם משופים שדומים לכלים, ונהגו שלא לסכך בהם כלל (שו"ע סי' תרכ"ט סע' י"ח).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

- ועכשיו בזמן הזה שמסכנין הבתים בנסרים שאין בהן שלשה טפחים, יש לפסול סוכה המסוככת **אפילו בנסרים שאין ברחבן שלשה טפחים** משום גזרה שמא ישב תחת תקרת ביתו העשויה מנסרים כאלו; אבל **מותר לסכך בנסרים קצרים מאוד** שקורין (לאטי"ש או שינדלי"ן), שאין דרך לעשות תקרת הבית מנסרים קצרים כאלו, ומכל מקום צריך לזהר לעשות הסכך עראי וקל, בענין שיוכלו הגשמים לירד בתוכו, כמו שיתבאר בס' תרל"א, ולפיכך **נהגו העולם שלא לסכך בהן כלל** שמא יטעו לסכך בענין קביעות שלא יוכלו הגשמים לירד בתוכו (שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' ל"ב; ובדומה במ"ב ס"ק מ"ט).

- אך על אף הנ"ל, ע' להלן מה יסודות ההיתר לסכך בסכך העשוי מנסרים (פלפונים) דקים מחוברים.

• סכך קנים וסכך פלפונים דקים

דנו הפוסקים בסכך כזה מכמה היבטים, ולהלן עיקרי הדברים:

- **גזירת מחצלות**
נפסק בשו"ע (סי' תרכ"ט סע' ו'): במחצלת של קנים וקש ושיפה וגמי, בין שהיא חלקה, שהיא ראויה לשכיבה, בין שאינה חלקה, שאינה ראויה לשכיבה, אם היא **קטנה, סתמא עומדת לשכיבה ומקבלת טומאה** (אם שכב עליה הזב – שו"ע אדמו"ר סע' ז'), ואין מסככין בה (אפילו ... לא שכב עליה הזב – שו"ע אדמו"ר שם), **אא"כ עשאה לסיכוך ...** (ע"ע בשו"ע שם). וכתבו הפוסקים (ע' פסקי תשובות עמ' שכ"ג בשם שו"ת אז נדברו, תורת המועדים שעל שונה הלכות עמ' כ"ח) שחשש זה היום כבר איננו, כי **חזותם מעיד עליה שאינה ראויה לשכב עליה** מחמת שבירת הקנים, ו**רוב המחצלות היום אינן משמשות לשכיבה** אלא לתקרה וקיר או לעמוד עליהם כעין שטיח.

- **גזירת נסר וחשש מניעת כניסת גשמים**
ראינו לעיל את דברי הפוסקים ש"נהגו העולם" שלא לסכך אפילו בפלפונים דקים, כי על אף שאין בהם **גזירת תקרה**, כי אין רגילות לעשות תקרות מנסרים דקים כ"כ, עכ"ז יש **חשש שמא יסככו בנסרים דקים באופן שימנע כניסת גשמים לתוך הסוכה** (ואז נפסלת הסוכה – ע' שו"ע אדמו"ר סי' תרל"א סע' ה'; מ"ב סי' תרל"א ס"ק ו').

ע"פ דברי השו"ע שהובאו לעיל, לפיהם מותר לסכך במחצלת של קנים העשויה לסיכוך, פשוט שאין במחצלת קנים, גזירת נסר. לגבי מחצלת פלפונים, ע' בהליכות שלמה (מועדים ב') עמ' קכ"ח הערה 14 שהרי יש רווחים בין קנה לחבירו (ולכן יכולים הגשמים לעבור – וע"ש הערה 13 שהגרש"ז אויערבאך עבד עובדא בשמחה משפחתית ונטל ידיו לסעודה בסוכה כזו וכשנשאל אמר שמותר הדבר לכתחילה בלא פקפוק. וע"ע פסקי תשובות עמ' ש"ל בשם הרבה פוסקים, שכתב: ומה שכתבו הראשונים שהיו הנסרים מעכבים הגשם, משום שהיו רחבים ביותר (אף שהיו פחות מ' טפחים) וצמודים והדוקים זה לזה בחזק, והיה מציאות שיעכבו את הגשם. ועוד שם (ע"פ ספר הסוכה): ועפ"י האמור יש להקפיד שלא יהיו הפלפונים רחבים יותר מטפח (8 ס"מ) ולכתחילה נכון שיהיו פחות מ-5 ס"מ).

- **חמתה מרובה**
עוד בהליכות שלמה שם עמ' קכ"ח: ואף שהחמה מורגשת תחת מחצלת זו הרבה, היינו מפני שצילה של המחצלת קלוש, אבל מ"מ הו"ל צל. ובהערה 14 שם בשם הגרי"ז דאין שיעור לאיכות הצל וצל כלשהו מספיק.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

מעמיד בדבר המקבל טומאה

ראינו לעיל (פסקת "פשתן") שאין לסכך בחבלים של פשתן, ואפילו לא בפשתן (שלא בצורת חבל) המעובד אפילו חלקית. והרי הקנים/הפלפונים מחוברים לעתים בחוטי פשתן, או חמור מזה: בחוט סינתטי, ואסור להעמיד בדבר שאסור לסיכוך (ע' להלן)!

מסתבר שגם בעיה זו איננה, או שהיא פתירה:

וז"ל הפסקת תשובות (עמ' שכ"ד), שכתב, גבי המחצלות שבהם משתמשים היום: אכן זאת יש לזהר שלא יהיו ארוגים בחבלים או חוטים המקבלים טומאה מן התורה או שאינם גידולי קרקע (כגון חוטי ניילון), כי הם מעמידים את הסכך, ואסור להעמיד בדברים הפסולים לסכך, ויש מקילים (ושם הפנה לגרש"ז אויערבאך זצ"ל) באותם הארוגים בחוטי כותנה, כיון שאינם מקבלים טומאה ופסולם לסכך הוא משום שנשתנה צורתם ולא מיחזי גידולי קרקע (ע' לעיל פסקת "פשתן" ולהלן סוף פסקת "מעמיד" – ש.ס.) ... לכן אין לגזור גזירה לגזירה ולאסור אותם לצורך מעמיד הסכך, והמובחר ביותר הם אותם המחצלות המצויים לאחרונה הארוגים בחוטי עץ, פשתן, סיב או קנים שלא עברו תהליך עיבוד וניפוץ שגם החוטים כשרים לכתחילה לסיכוך.

ובתורת המועדים שעל השונה הלכות (עמ' כ"ט):

אם זה באופן שאם לא יהיו אותם חוטי כותנה או ניילון [שהם פסולים לסיכוך], הסכך יפול, א"כ ה"ז מעמיד בדבר המקבל טומאה שאין מסככים בזה לכתחילה, אמנם לבעיה זו יש עצה, ע"י שיניח על המחצלת מקל שיחזיק את הסכך גם ללא חוטים, וא"כ אין חסרון מה שיש חוטים שאינם כשרים לסכך, שהרי הסכך יכול לעמוד בלעדם ...

לסיכום, הלכה למעשה: יוצא מכל הנ"ל שמותר לכתחילה להשתמש בסכך העשוי מקנים מחוברים יחד, ואפילו מפלפונים דקים מחוברים יחד. רצוי שהקנים או הפלפונים יהיו מחוברים בחוטים צמחיים לא מעובדים, אך אם צריך, ניתן להשתמש בסכך עם חוטים צמחיים מעובדים. במידה והחוטים סינתטיים, העצה להניח על הסכך מקלות כדי להחזיקו. בכל מקרה, חשוב לדעת שבדיעבד שכבר העמיד את הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה, מותר לישב בסוכה לכתחילה (ע' שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' י"ג); וכן הדין בשעת הדחק לכתחילה.

• מעמיד

נעתיק כאן את לשון שו"ע אדמו"ר סי' תרכ"ט סע' י"א-ט"ו:

הסולם ... לכתחילה, יש להיזהר שלא להניחה על גבי הגג כדי להניח עליו הסכך וכן שלא להניחו על גבי הסכך כדי להחזיקו שלא יפזרנו הרוח, והוא הדין שאין מחזיקין ואין מעמידין את הסכך לכתחילה בכל דבר שראוי לקבל טומאה כגון כסא וספסל, גזרה שמא יסכך בהן (סע' י"א).

במה דברים אמורים, כשהסיכוך בעצמו מונח על גבי דבר שמקבל טומאה, או שדבר המקבל טומאה מונח על גבי הסכך ממש ומחזיקו, אבל אם הסכך עצמו מונח על גבי כלונסאות או על גבי יתדות והן מונחים על דבר המקבל טומאה, אין בכך כלום ומותר לעשות כן לכתחילה, ואע"פ שדבר המעמיד ומחזיק את הסכך נסמך על גבי דבר הפסול לסיכוך, אין בכך כלום, שהרי כל סוכה שבעולם, מעמיד הסכך הן נסמכים על גבי קרקע עולם הפסולה לסיכוך (סע' י"ב).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

- **וכל זה לכתחילה, אבל בדיעבד שכבר העמיד את הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה, מותר לישב בה לכתחילה.**

ואפילו לכתחילה, מותר להניח את הסכך עצמו על גבי הדפנות אפילו אם הן מן הפסול לסיכוך, כגון חומת אבנים, לפי שאין לגזור שמא יסכך סוכתו באבנים, שהכל יודעים שאבנים פסולין לסיכוך, שהרי אין זו סוכה כלל אלא כאין בית דירת קבע. וכן מותר לכתחילה לחבר כלונסאות הסוכה שהסכך מונח עליה לדפנות הסוכה ע"י מסמרים של ברזל או לקשרן בחתיכות בגדים המקבלין טומאה, כיון שהסכך עצמו מונח על גבי כלונסאות שאינן מקבלין טומאה וכשרים לסיכוך (סע' י"ג).

- **כל פשוטי כלי עץ הרחבים קצת וראוי להניח עליהם דבר, כגון שולחן ומגריפה ומרדה, גזרו חכמים עליהם טומאה, לפי שהן דומין לבית קבול, לפיכך אין לסכך בהן, וכן אין להניחן על גבי הסכך להחזיקו אפילו אם נשברו, כיון שהיו ראויים לקבל טומאה שעה אחת, גזרו עליהן (סע' י"ד).**

בביאור הלכה ד"ה כל, ריש סי' תר"ל, הזכיר בעל המ"ב: ... מה שהסכימו כמה אחרונים לעיל בסימן תרכ"ט ס"ז דלכתחילה יש לחוש לדעת הפוסקים [רשב"א והר"ן לדעת הרי"ף] דאין מעמידין הסכך בדבר הפסול לסכך בהן, גזירה שמא יבוא לסכך בהן, אך הוסיף, בסוגריים: אם לא באותן שאין שכיח לסכך בהן (כגון אבנים – ש.ס.) או אותן דאין פסולין לסכך בהן רק מדרבנן, דבהן לא גזרו להעמיד בהן.

והקשו הפוסקים שלכאורה דברי המ"ב סותרים את הדין דאין מעמידים בדברים המקבליים טומאה אפי' אם מקבליים טומאה מדרבנן בלבד (ומובא במ"ב סי' תרכ"ט ס"ק כ"ה). ותרצו (ע"פ פמ"ג) שיש לחלק בין דברים המקבליים טומאה מדרבנן, שאסור להעמיד בהם את הסכך, לבין דברים שאסור לסכך בהם משום גזירה (כגון גזירת חבילה או נסרים הרחבים ד"ט (*)) שמותר להעמיד בהם את הסכך (ע' : פסקי תשובות עמ' שכ"ד הערה 29; שונה הלכות בהוצאה עם תורת המועדים, סי' תרכ"ט סע' י"ט; מ"ב עוז והדר, בצינונים והערות, סי' תרכ"ט הערה ס"ט וסי' תר"ל הערה כ"ג).

(*) **וכ"כ הריטב"א בסוכה יא, וע"ע בפרי מגדים סי' תרכ"ט א"א אות י"א שכך כתב, אך הפטיר שראוי לכל יר"ש להשתמש בקורות למעמיד, הרחבות פחות מד"ט.**

העמדה בחוט פשתן מעובד:

ע"פ חילוק זה אין לכאורה חשש להשתמש בחוטי פשתן וכד' מעובדים לקשירת פלפונים או קנים של סכך, כי האיסור לסכך בחוטים אלו, משום שנשתנית צורתן וכאילו אינם מגידולי קרקע, ולא מצד מקבל טומאה – ע' פסקת "פשתן" ופסקת "סכך קנים" לעיל.

אלא שלדעת רש"י (ע' שער הציון סי' תרכ"ט ס"ק כ') חוטים אלו מקבליים טומאה מדאורייתא, ועפ"ז אסור (לשיטת רש"י) להעמיד את הסכך בחוט פשתן מעובד. אך דעת הפמ"ג שדברי רש"י: רק אם חוט הפשתן נעשה לשם בגד, ועפ"ז שוב ניתן להעמיד את הסכך בחוט פשתן מעובד! (אלא שבספר הסוכה מהדורה חדשה ח"א עמ' רל"ז סתם לחשוש לשיטת רש"י לכתחילה).

ולענ"ד נ"ל להקל בזה כאשר הגג אופקי והסכך עומד גם ללא החוט, אלא שחוששים לרוח, כי הרי קיימת מחלוקת (ע' ספר הסוכה מהדורה חדשה ח"א פ"ח עמ' רל"ט הערה 46)

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

בלאו הכי אם הסכך צריך לעמוד ברוח מצויה, או שדין רוח מצויה הוא בדפנות בלבד.

- לגבי העמדת הסכך **על קורות ברזל כו'**: בשו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' מ"ה, וכן בהלכות חגים לגר"מ אליהו פ"נ סע' נ"א, בשלמי מועד עמ' ק"א בשם הגרש"ז אויערבאך (שם: אפילו כשמוטות הברזל מחוברים לבית ואין להם בית קיבול), בפסקי תשובות עמ' שכ"ה, ובמקראי קודש לרב הררי עמ' רמ"ג, סתמו לאסור.

אך בהליכות שלמה עמ' קל"ג כתבו ג"כ בשם הגרש"ז אויערבאך ש"מסגרת מתכת הקבועה בבנין, כמצוי במרפסות הסגורות במתכת, מותר לסכך על גביה לכתחילה, ומ"מ ראוי שיניח על גביה תחלה קנים של סכך כשר". והוא ע"פ שו"ת מנחת שלמה, שם מדמה מסגרת הקבועה בבנין לכתלים מאבנים שכן מעמידים בהם כנ"ל.

- למי שמחמיר שלא להעמיד על קורות ברזל, כתב במקראי קודש לר"צ פראנק (סוכות ח"א סימן כ"א) **שאיין לחבר כלונסאות למוטות הברזל, ולסכך מעל הכלונסאות**, כי אז הרי הכלונסאות אינן מועילות, וקורות הברזל הן מעמיד, ולא מעמיד דמעמיד, משא"כ אם הכלונסאות ניצבות למוטות הברזל, שאז שרי. אך בסוף דבריו הביא לימוד זכות על המקילים, ע"פ שיטת הר"ן הסובר שטעם האיסור: שמא יסכך בדבר הפסול לסכך, שאז ישנו היכר (משא"כ לדעת הב"ח הסובר שפסול מעמיד הפסול לסכך הינו מן הדין ולא משום גזירה). וכך פסק לאסור ג"כ בשו"ת מנחת שלמה (ע' הליכות שלמה עמ' קל"ד). וכ"פ בפסקי תשובות עמ' שכ"ה.

אך ע' במקראי קודש לרב הררי (עמ' רמ"ו-ז) המיקל בענין זה, וכך קיבל מן הרה"ג ר' מרדכי אליהו זצ"ל.

• דופן עקומה

- סכך פסול ... **מן הצד** אינו פוסל אלא בד' אמות, אבל **פחות מד' אמות, כשר**, דאמרינן דופן עקומה, דהיינו לומר שאנו רואים כאילו הכותל נעקם, ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכותל. ודבר זה הל"מ. הלכך בית שנפחת באמצע וסיכך במקום הפחת, ונשאר מן התקרה סביב בין סכך כשר לכותלים פחות מד' אמות, כשרה. **ומיהו אין ישנים תחתיו כל זמן שיש בו ד' טפחים** ... (שו"ע סי' תרל"ב סע' א').

- "כאילו הכותל נעקם" – משמע לכאורה מלשון זה דדוקא כשהדפנות מגיעות לסכך, אבל **אם אין הדפנות מגיעות לסכך**, אף דבעלמא לא קפדינן בזה, כדלעיל בסימן תר"ל ס"ט דחשבינן כאלו מגיעות למעלה עד הסכך, אפ"ה בעניינינו דיש סכך פסול על הסוכה ואנו רוצין להכשירה משום דופן עקומה, **לא אמרינן דופן עקומה בזה** (מ"א וב"ח בשם הר"ן – שער הציון ס"ק ו'); וי"א דאפילו אינם מגיעים הדפנות לסכך נמי אמרינן רואין כאלו הדופן מגיע עד למעלה ונכפף (ט"ז וא"ר והסכימו לדעת הטור – שער הציון ס"ק ז') – ואפשר היכי דמן הדפנות עד הסכך הוא **פחות מג"ט, לכו"ע יש להקל**, דאמרינן לבוד ודופן עקומה (מ"ב ס"ק ד'. הסימות כאן ע"פ הפמ"ג והבכורי יעקב – שער הציון ס"ק ח'. **בחזון עובדיה** עמ' ס"ז הוסיף על כ"ז: ואע"פ שהגאון ישועות יעקב (סק"ב) כתב להוכיח מד' הר"ן שאפילו בפחות מג' טפחים לא אמרינן דופן עקומה, וכ"כ הרש"ש (סוכה ד. ד"ה אם יש, דלא אמרינן דופן עקומה ולבוד בהדד, ע"ש; נ"ל שהעיקר למעשה להקל, משום דאיכא ס"ס, שמא הלכה כהטור שאפילו רחוק הרבה הסכך מן הדופן אמרינן גוד אסיק ואח"כ דופן עקומה, ושמא אף הר"ן מודה דבפחות משלשה טפחים מן הדופן עד הסכך שפיר דמי – והיינו שלמעשה דעת הגר"ע יוסף כדעת המ"ב).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

• סכך פסול / אויר

- **סכך פסול פוסל באמצע בד' טפחים** (היינו שהולך שיעור ד"ט ע"פ כל הסוכה (שיש לה ג' דפנות) בארכה, ושיעור ד' טפחים הוא מקום חשוב להפליג ולחזק בין הדפנות עד שאין הדפנות מועילות זו לזו, ונראות כשתי סוכות, ולכל אחת רק שתי דפנות – מ"ב ס"ק ב'), אבל פחות מד', כשרה, ומותר לישן תחתיו (שו"ע סי' תרל"ב סע' א'; **שו"ע אדמו"ר** סי' תרכ"ז סע' ו'. וכתב המ"ב (תרל"ב, ג): "ויש פוסקים שסוברין דאף דפחות מד"ט הסוכה כשרה, מ"מ תחת אותו המקום אסור לישן ולאכול א"כ אותו המקום הוא פחות מג"ט, לכן יש להחמיר לכתחילה").

- **אויר ... בין באמצע בין מן הצד, בג"ט פסולה, בפחות מג' כשרה ...** ואין ישנים תחתיו (שו"ע שם סע' ב'). ומבדיר הר"א: ודוקא (מה שאין ישנים תחתיו – ע' מ"ב ס"ק י"א) שהולך על פני כל הסוכה (ועד רוחב אויר טפת, אף שארוך על פני כל הסוכה, אין חשש – פסקי תשובות עמ' ש"נ), או שיש בו כדי לעמוד בו **ראשו** ורובו (רמ"א שם – בר"ן איתא **ראשו** או **רובו**, וכן משמע בריטב"א עי"ש – מ"ב ס"ק י"ב, ומוכרחים לומר כן, משום שאם נאמר 'ראשו ורובו', אין במציאות שבמרובע של פחות מג' טפחים על ג' טפחים יוכל אדם ליכנס ראשו ורובו – פסקי תשובות עמ' שמ"ט).

סיכום עיקרי הדברים: אין לישון או לאכול תחת ד"ט / ג"ט (על ג"ט – ע' פסקי תשובות עמ' שמ"ז) של סכך פסול, ולא תחת אויר שברוחב ראשו; בנוסף סכך פסול על כל האורך ברוחב ג"ט מחלק את הסוכה, וה"ה אויר ברוחב טפת.

• נויי הסוכה בטלין לסכך תוך ד' טפחים

- פירס סדין תחת הסכך לנוי, אם הוא בתוך ד"ט לגג, כשרה, ואם הוא רחוק ד"ט מן הגג, פסולה; ואם אינו לנוי, אע"פ שהוא בתוך ד"ט, פסולה (שו"ע סי' תרכ"ז סע' ד'). ויש לזוהר **שלא לתלות שום נוי סוכה רק בפחות מד' לסוכה** (רמ"א שם). אע"פ שבסכך פסול אינו פוסל את הסוכה אלא אם כן יש בו ארבעה טפחים, אבל אם אין בו ארבעה טפחים, מותר אפילו לישב תחתיו, אעפ"כ יש לזוהר שלא להרחיק נויי הסוכה מן הסכך ארבעה טפחים, אע"פ שאין בהן ארבעה טפחים, גזירה שמא יהיה בהן ארבעה טפחים, שאז אסור לישב תחתיהן (שו"ע אדמו"ר סע' ו', ובדומה במ"ב ס"ק ט"ו). ומ"מ **לענין תליית מנורות** בסוכה נגד השלחן, א"צ להחמיר שיהיו בתוך ד"ט, ואדרבה יותר טוב ונכון **להרחיק מן הסכך כל מה שיוכל** (מ"ב ס"ק ט"ו, בשער הציון הפנה לח"מ סי' תי"ח, והיינו שהוא מחשש לדליקה).

• פסל היוצא מן הסוכה

- הקנים הבולטים מן הסכך לצד הפרוץ ודופן אחד נמשך עמהם, כשר (שו"ע סי' תרל"א סע' ז'). והוא מה שלמדנו (סוכה יט.) "פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה", דהיינו כשיש סוכה הכשירה במדותיה ובג' דפנותיה, וסכך בולט מהרוח הרביעית הפתוחה ויוצא חוצה, ודופן אחד נמשך עמה, כל המרחב שתחת הסכך דינו כסוכה כשירה למהדרין ... **וכן אין הסכך צריך להיות סמוך לדופן הנמשך עמה** אלא אפילו יש מרחק אויר (או סכך פסול) בין הסכך לדופן ואפילו למעלה מג' טפחים, מכל מקום נידון כפסל היוצא מן הסוכה וכשר לשבת תחת הסכך (פסקי תשובות עמ' שמ"א).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

סוכה על "טנדר":

- במשנה, בפ"ב דסוכה (כב:), איתא: "העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, כשרה ...". וכ"ז: אם היא יכולה לעמוד ברוח מצוי דיבשה (גמרא שם כג; שו"ע סי' תרכ"ח סע' ב').
- וכתבו המ"א (ס"ק ד') ושו"ע אדמו"ר (סע' ד') והמ"ב (ס"ק י"ד) שה"מ "אפילו בשעה שהנספינה מהלכת".
- וע' בשער הציון (ס"ק י"א) שדחה את דברי הפמ"ג שרצה לחלק בין ספינה לעגלה ולהתיר בעגלה רק בשעה שעומדת. ויוצא של"ש ספינה ל"ש עגלה, הסוכה כשרה גם בשעה שמהלכת. ועפ"ז התירו בפסקי תשובות (עמ' ש"כ) ובילקוט יוסף (מועדים – סוכה, עמ' קפ"ח) לאכול בסוכה שעל טנדר, גם בשעה שהטנדר נוסע, ואפילו מעיר לעיר. וע' בפסקי תשובות (שם הערה 6) שציין שיצטרך לקשור את הסכך בחוטים שאינם מקבלים טומאה (כי הרי החוטים ודאי יעמידו את הסכך בזמן שהטנדר יהיה בנסיעה).

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

מה חייבים לאכול בסוכה, מאלו שיעורים, ומתי מברכים על האכילה בסוכה – למנהגים השונים ?

א. מהם המאכלים המצריכים אכילה בסוכה, ומהם השיעורים המחייבים ?

- גמרא סוכה ודברי רבותינו הראשונים:

במשנה סוכה (פ"ב מ"ד – מסכת סוכה כה.), איתא: " ... אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה ".

ובגמרא (כו.): " וכמה אכילת ארעי ? ... אמר אביי: כדטעים בר בי רב ועייל לכלה " (תרגום: אמר אביי: שיעור שטועם תלמיד והולך לשמוע את הדרשה). ופירש רש"י: בבוקר, כשהולכין לבית המדרש, ודואג שמא ימשכו השמועות, וטועם מלא פיו ושותה).

וכתבו התוס' (שם ד"ה תרתי): " ... ולבסוף מסיק כדטעים צורבא מדרבנן ואזיל לכלה, **שזה מלא פיו, דהיינו כביצה. ושיעור זה דוקא בפת, דפירי לאו בעו סוכה**, כדמסיק פרק בתרא דיומא (דפ עט: ושם) דקבע דידהו כאכילת ארעי דפת ". וכדברי התוס' איתא ג"כ ברא"ש פ"ב סי' י"ג (ע"ש עוד אריכות).

עוד משמע בסוכה (כו.) ש"מיני תרגימא" מצריכים סוכה. וע' ברא"ש ובב"י (סי' תרל"ט) שמתלבטים במהות מיני תרגימא אלו, אם הם בשר וגבינה, או שמא הם מחמשת המינים. ומסיקים ע"פ דברי התוספתא (ברכות פ"ד ה"ד) שהם "**תבשיל העשוי מחמשת המינים**" (לשון הב"י שם).

וכל זה מן הדין. אך במשנה סוכה (פ"ב מ"ה – מסכת סוכה כו:) איתא עוד: " מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים, ואמרו: העלום לסוכה ... " (אך שם איתא עוד שרבי צדורק אכל פחות מכביצה חוץ לסוכה). ועפ"ז פסק הרמב"ם (הלכות סוכה פ"ו ה"ו): " מותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה, ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח ".

- **להלכה – דעת השו"ע:**

ע"פ כ"ז, פוסק מרן בשו"ע (סי' תרל"ט סע' ב'): " ... מותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה. וכמה אכילת עראי, כביצה מפת. ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות חוץ לסוכה. ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים, הרי זה משובח. תבשיל העשוי מחמשת מינים, אם קובע עליו, חשיב קבע, וצריך סוכה ".

והיינו שקיימים בדברי השו"ע שלשה חילוקים:

- (1) פת: מצריך סוכה ביותר מכביצה
 - (2) תבשיל העשוי מחמשת המינים: מצריך סוכה אם קובע סעודה עליו
 - (3) מים יין ופירות: אינם מצריכם סוכה
- ובכ"ז, מי שלא יאכל ולא ישתה כלל חוץ לסוכה, הרי זה משובח.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

עד כאן, עדיין צריך ביאור לגבי כל הדברים שברכתם מזונות, היינו פת הבאה בכסנין, עוגות מבליה רכה, אטריות, קוסקוס, בורקסים ועוד, מה דינם, וכן מה הגדר של "קביעת סעודה" לתבשיל העשוי מחמשת המינים.

לגבי דעת השו"ע, ע' בדברי המ"ב ס"ק ט"ו, ע"פ אחרונים, שכוונת קביעת סעודה כאן: "שאוכלם בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו פת". וע"ע בס"ק ט"ז שכתב בשם המאמר מרדכי: "מי שאכל פת הבאה בכסנין בשחרית בתוך הקאפי"א וכיצא כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה, אע"פ שאינו מברך המוציא כיון שאינו אוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, מ"מ בעי סוכה, שהרי הוא קובע סעודתו עליו וכו' ...". והיינו שגדר קובע סעודה כאן אינו הגדר של קביעת סעודה על פת הבאה בכסנין המובא בשו"ע סי' קס"ח סע' ו' לענין החיוב בברכת המזון, וכפי שהעיר המ"ב בביאור הלכה ד"ה אם קובע עליו, בשם המאמר מרדכי, ד"הא דבעינן תשבו כעין תדורו, כל שקובע עליו, היא קביעות להצריכוסוכה, ובדידיה תליא מלתא

- **דעת רוב הפוסקים, בחיוב סוכה לאכילת אוכלים שברכתם מזונות:**
 למעשה, רוב ככל האחרונים (מסכימים לדברי השו"ע הנ"ל לגבי פת וכן לגבי מים יין ופירות, אך) פוסקים שהשיעור להצריך סוכה לאכילת מיני מזונות, הוא כביצה, וכדלהלן:

במגן אברהם (ס"ק ו') כותב: "... מיני תרגומת דבעי סוכה אם קבע עליהו, היינו כשאכל כביצה ...".

וכן בשו"ע אדמ"ר (סע' י"א): "כבר אמרנו שמותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה. וכמה היא אכילת ארעי, כביצה, שכן דרך האדם לטעום פעם א' מלא פיו חוץ לביתו, ומלא פיו הוא כביצה, שאין בית הבליעה מחזיק יותר מכביצה. בד"א, בפת העשויה מה' המינים או בתבשיל העשוי מה' המינים, אבל שאר מיני מאכלים, ואצ"ל מיני פירות, אפילו אוכל מהם הרבה, ואפילו קובע עליהן סעודתו, מותר לאכלן חוץ לסוכה, לפי שקביעת מינים אלו אינה חשובה אלא כאכילת עראי של פת".

וכן פסק במשנה ברורה (ס"ק ט"ו), שכתב על דברי השו"ע לגבי תבשיל העשוי מחמשת מינים: "... ועיין במ"א שהקשה על זה ודעתו דדינו ממש כמו בפת, דיותר מכביצה מעט חייב בסוכה ...".

וע' בילקוט יוסף מועדים הלכות סוכה, עמ' תרע"ה, שכתב ג"כ שהאוכל עוגות (פת הבאה בכסנין) יותר משיעור כביצה, חייב לאכול בסוכה (והביא שכ"פ השו"ת גינת ורדים, החיד"א בשו"ת חיים שאל והבא"ח פרשת האזינו), ובעמ' תרע"ט העלה עוד שהאוכל מתבשיל של חמשת מיני דגן, כגון איטריות, יותר מכביצה, חייב בסוכה. ודברים ע"פ המובא בחזון עובדיה – סוכות, עמ' קל"ד-קל"ו.

- **מנהג חב"ד:**
 המנהג כמובא בספר המנהגים – חב"ד עמ' 67 לגבי "המהדרים": "המהדרים – גם מים אין שותים חוץ לסוכה".

ב. מתי מברכים ברכת "לישב בסוכה" ?

- **להלכה אין מברכים אלא רק על האכילה:**

איתא בל"ף (כב.): "נכנס לישב בה, אומר: ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קידשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה". ובדומה פסק הרמ"א (הלכות סוכה פ"ו ה"ב): "כל זמן שיכנס לישב בסוכה, כל שבעה, מברך קודם שישב: אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה ...".

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

וכן כתב הראש בתחילת דבריו שבפ"ד ס"ג, אך הוסיף ש"רגילין העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס בה לטייל בה ושינה, **אלא דוקא בשעת אכילה**", וכתב בשם רבינו תם שהוא "לפי שעיקר הקבע שאדם עושה בסוכה היא אכילה, אבל שאר טיול ושינה שעושים בסוכה טפלים לגבי האכילה, והיא פטרתן".

וכ"פ מרן בשו"ע (סע' ח'): "נהגו שאין מברכים על הסוכה **אלא בשעת אכילה**".

- על אלו מאכלים מברכים ?

לגבי **המאכלים והשיעורים** שעליהם מברכים, פשוט ש(אחר שקבעו שהברכה היא על האכילה דוקא) אין מברכים לישב בסוכה על מאכלים שמותר מן הדין לאכול מחוץ לסוכה. להלכה:

דעת הפוסקים הספרדים (כפ החיים ס' תרל"ט אות ח', שו"ת יחזקאל דעת ח"א ס' ס"ה, קצור שו"ע של הגאון הרב מרדכי אליהו עמ' 453) שמברכים לישב בסוכה החל משיעור של **כביצה פת**, אך לגבי **פת הבאה בכסנין אטריות וכו'**, לא יברך אלא רק על אכילת **שיעור של ארבע ביצים**, משום ספק ברכות להקל.

דעת הפוסקים האשכנזים: כתב המ"ב (ס"ק ט"ז), **לגבי פת הבאה בכסנין**, שעל אף שישינה מחלוקת אם אכל ממנה יותר מכביצה אך לא קבע עליו סעודה, הרי ש"מנהג העולם לברך" גם במקרה זה, אך הוסיף ש "כדי להנצל מחשש ברכה לבטלה, יראה שלא לצאת מיד אחר אכילתו, רק לשבת שם זמן מה, ויכוין בשעת ברכתו "לישב בסוכה", על האכילה ועל הישיבה שאחר זה". **ולגבי תבשיל העשוי מחמשת המינים**, כתב (ס"ק ט"ו) שדעת האחרונים כדעת השלחן ערוך, שיברך רק **"כשיקבע עליו סעודה"**. וע' לעיל מה שכתבנו מדברי המ"ב בביאור הלכה, שקביעת סעודה כאן איננה כקביעת סעודה שבס' קס"ח לגבי ברכת המזון.

מנהג חב"ד: הוא לכאורה כמנהג האשכנזים. וז"ל השבח מועדים (עמ' 77): "האוכל פת או מזונות יותר מכביצה, אפילו לא קבע עליהם סעודה, וכן האוכל תבשיל העשוי מחמשת מיני דגן וקבע עליו, חייב לאכלם בסוכה ולברך עליהם לישב בסוכה". וע"ע בלוח כולל חב"ד ט"ו בתשרי שסתם: "ברכת לישב בסוכה מברכין רק על לחם או מיני מזונות יותר מכביצה (משקל 55 גרם), ועיין בפרטות בשו"ע סימן תרל"ט". וע"ע נתיבים בשדה השליחות ח"ב עמ' 123 שלא מגיע להכרעה ברורה בנידון.

- דין המבקר בסוכת חבירו:

כותב רבינו הרא"ש (סוכה פ"ד סי' ג'): "ורב האי גאון כתב: הנכנס בסוכת חבירו לבקרו, מנהג ידוע הוא **שיברך, בין סעד בין לא סעד**".

וז"ל אדמו"ר הזקן (סי' תרל"ט, סע' י"ד-ט"ו), לגבי **אדם שבירך בסוכה אחת**, ונכנס לסוכה אחרת: " ... אם נכנס לסוכה אחרת, אפילו היא באותו חצר סמוכה לסוכה שבירך בה באכילה ראשונה, כשרוצה לאכול בסוכה זו דבר שאסור לאכול חוץ לסוכה, צריך לחזור ולברך לישב בסוכה ... **ואפילו אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו אלא שנכנס לתוכה לישן ולטייל, צריך לברך לישב בסוכה**, שאין שינה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת, אבל אם נכנס לתוכה לאכול בתוכה מיני מאכלים שמותר לאכול חוץ לסוכה, אין צריך לברך ...". והובאו הדברים להלכה בשבח מועדים עמ' 78 סע' ו'. ובהערות שבמהדורא החדשה של שו"ע אדמו"ר, הערה ק"כ (על דברי אדמו"ר: שאין שינה ... אחרת), ציין לדברי הרא"ש הנ"ל בשם רב האי גאון.

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
מרבני מכון הלכה חב"ד

וע' בחזון עובדיה – סוכות, עמ' קע"ז, שהביא מחלוקת אחרונים אם פוסקים למעשה כרב האי גאון (כך דעת החיי אדם כלל קמ"ז סע' ט"ו) או לא (מסקנת ערוך השלחן סע' כ"ח). והעלה שם שהדבר תלוי בהאם הפסיקה כר"ת סותרת את הפסיקה של רב האי גאון (וכתב שכך נראה מדברי הטור שהביא את דברי ר"ת אחרי דברי הגאונים) או לא (וכתב שכך נראה מלשון הרא"ש, שהביא את דברי רבינו האי גאון אחרי דברי ר"ת), ע"ש. ולמעשה הסיק שם החזון עובדיה לא לברך בסוכת חבירו היכא שלא היה מברך בסוכתו, משום סב"ל.

וכן ע' בשלמי מועד (פסקי והנהגות הגרש"ז אויערבאך זצ"ל – עמ' ק"כ) שם איתא: "אם אין טועם כלום כשיושב בסוכת חבירו, אמר רבינו שמנהג ירושלים לעולם היה שלא לברך אלא אם כן אוכלים שם" – וע"ש מה שהביאו אודות טעם המנהג.

וכן ע' שונה הלכות עם תורת המועדים ח"א עמ' קכ"א שכתב: "וכשהולך לסוכת חבירו, ראוי לצאת מאחר הברכה אם אפשר, מאחר שי"א שצריך לברך, אמנם אם אין אחר שמוציאו, לא יברך, מספק".

וצריך עוד עיון בכ"ז.

ג. מתי מברכים על שתיית יין ברכת "לישב בסוכה" ?

- שתית יין שלא בשעת קידוש או הבדלה:

על שתית יין, פוסק אדה"ז (סי' תרל"ט סי"ב) שאין לברך לישב בסוכה, לפי שהשתיה היא טפילה לאכילה .. ואפילו שותה וישן ומטייל קודם האכילה, אין צריך לברך, לפי שהן טפלים להאכילה שלאחריהם.

ובהמשך (סט"ו) כותב אדמה"ז: אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו ... אם רוצה לקבוע את עצמו שם **לשתות יין** ושאר משקים שדרך לקבוע עליהם מן הדין, צריך לברך, שהרי אסור לשתותן חוץ לסוכה, ומכל מקום, לפי שיש מפקפקין על ברכה זו, לכן נכון הדבר שלא לקבוע את עצמו בשתיה רק בסוכה שאכל בה היום ובירך עליה לישב בסוכה.

ולזהיר מכתב יד הרב יהודה לייב גרונר ז"ל (בתשורה משמחת הנישואין של ר' ישראל אריה לייב ורעייתו קארפ מה' בתמוז התש"פ, עמ' 12): לחה"ס: **גם על שתיית כוס רביעית יין בסוכה מברכים לישב בסוכה, כי היין עושה קביעות.**

אך למעשה מבין ידידי הרה"ג הרב שלמה מיכאל שיח' אבישיד שהכרעת אדה"ז **לא לברך על רביעית יין לישב בסוכה**, ושרבים המענות האישיים של הרבי בנושאים שונים, שלא פוסקים על פיהם, וה"ה כאן דברי הרי"ל גרונר ז"ל שקיבלם מהרבי.

- קידוש ערב יום טוב וערב שבת חוה"מ:

לגבי קידוש הלילה, פוסק אדה"ז (סי' תרמ"ג ס"א): סדר הקידוש בליל א' של סוכות, בתחלה מברך על היין, ואח"כ אומר קידוש היום, ואח"כ **יברך לישב בסוכה** ... ואח"כ מברך שהחינו ... וע"י בהמשך (שם ס"ב) שה"ה בקידוש של ליל שבת. אך ע"י בהתקשרות (א'שסז) **שהמסובים מברכים לישב בסוכה אחרי ברכת המוציא**, וכן ביום, כיון שאין הם אומרים קידוש היום ואף אינם שותים יין כשיעור קביעת סעודה (ע"כ מהדברים בהתקשרות שם. ולהעיר משו"ע אדמו"ר סי' רע"א סכ"ד שהמקדש צריך שיטעום מהכוס כמלא

רב קהילת חב"ד בגילה – עיה"ק ירושלים ת"ו
 מח"ס וכל מצותיך אמת || ראש ישיבת דעת מנחם ירושלים
 מרבני מכון הלכה חב"ד

לוגמיו ... והוא רובו של רביעית באדם בינוני. וצ"ל ששיעור זה, בצירוף העובדה שאומר המקדש את הקידוש, מצדיק ברכה – ש.ס.).

- קידוש היום:

על אף שלפי שו"ע אדמו"ר (שם ס"ג), כל הנ"ל בקידוש הלילה, אך בקידוש היום, יש לברך לישב בסוכה סמוך לאכילה (אחר ברכת המוציא – שם ס"ד), הרי ש(המנהג ש) גם בקידוש היום דיום טוב ושבט חול המועד סוכות, מברכים לישב בסוכה **אחר הקידוש, ולא אחר המוציא** (ספר המנהגים חב"ד עמ' 67). ולגבי המסובים, ע"י לעיל (בפיסקה: קידוש ערב יו"ט וערב שבת חוה"מ).

- הבדלה:

ע' באוצר מנהגי חב"ד (אלול תשרי, עמ' שכ"ד) הוראה מן הרבי (משנת תשכ"ט, שבמקור מהרבי הרי"צ) לברך לישב בסוכה **בהבדלה** (ואע"פ שע"פ המובא שם מרשימות הרבי, ה"מ כשהתכונו לאכול אחר כך סעודה, משאר המקורות המובאים שם לא משמע כן, וכן כתב הרה"ג שלון דובער לויין בספרו שיעורי הלכה למעשה עמ' תמ"ח ש"ראינו בכמה שנים, כשאר אחרי תפלת ערבית במנין של הרבי, הבדילו בסוכה של 770 עבור כל הקהל, שהרבי היה מורה לו לברך ברכת לישב בסוכה"). וע' בפסקי תשובות (עמ' שס"ט) שכתב לדעה זו כי "מצוות ההבדלה מחשיבה את שתיית היין לקביעות טפי".